

Μερικές σημασίες της «σημασίας»

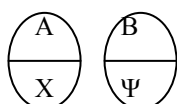
- 1) "What know they of England, who only England know?" (R. Kipling)
→ σημασία / νόημα ή «πρώτη σημασία» (D. Davidson) ≈ λεξική σημασία + αρχές σύνθεσης [→οργάνωση σε λεξικά πεδία] (→ παραδηλώσεις, υπονοήματα)
- 2) Η ομάδα μου/του θα κερδίσει το πρωτάθλημα.
→ (πρώτη) σημασία ≠ (σημασιολογικό) περιεχόμενο
- 3) Αυγερινός, Αποσπερίτης, Πλανήτης Αφροδίτη.
→ σημασία ≠ αναφορά / δήλωση
- 4) Στο περιγιάλι το κρυφό
κι άσπρο σαν περιστέρι
διψάσαμε το μεσημέρι
μα το νερό γλυφό.
Πάνω στην άμμο την ξανθή
γράψαμε τ' όνομά της
ωραία που φύσηξεν ο μπάτης
και σβήστηκε η γραφή.
Με τι καρδιά, με τι πνοή,
τι πόθους και τι πάθος
πήραμε τη ζωή μας· λάθος!
κι αλλάξαμε ζωή.
(Γιώργου Σεφέρη, «Άρνηση»)
→ υποσήμανση, παραδήλωση, υπονόηση, βιωματική σημασία, ποιητική λειτουργία, «ερμηνεία», ...
- 5) Α. Πολεμική. Κυριεύονται από την ιδέα ότι πολεμούν, αγωνίζονται, μάχονται «γύρω από» (< ομηρ. περί) τις ιδέες τους, υπό τις οποίες υπερετούν και τις οποίες προασπίζονται από αντίπαλα επιχειρήματα. Συμπαράτασσονται και εκστρατεύουν γι' αυτές, επιστρατεύοντας όλα τα μέσα. Ανήκουν σε στρατόπεδα, σε παρατάξεις. Οι φίλοι μας, οι συναγωνιστές μας θα μας καλύψουν, δεν θα μας αφήσουν έκθετους στο πεδίο των προσωπικών μας μαχών, στις επιπλήξεις και στις προσβολές. Προσπαθούμε ν' αντιμετωπίσουμε τους συνομιλητές μας, να τους κατατροπώσουμε. Τους θάβουμε, όταν δεν είναι παρόντες. Ξεσπαθώνουμε, εμπλεκόμαστε σε διαξιφισμούς. Οι λογομαχίες είναι λογχομαχίες, γεμάτες προσωπικές αιχμές. Η παράταξη και η ανάπτυξη των επιχειρημάτων έχει σημασία, γιατί μπορεί κάποιος να τα αποκρούσει ή να τα αντικρούσει. Πολλά επιχειρήματα είναι τρωτά και ευπρόσβλητα - στρέφονται εναντίον μας. Οι σκοποί είναι στόχοι. να χτυπήσουμε και καμιά θέση. Καταρρίπτουμε, υποσκάπτουμε, υπονομεύουμε, ανατρέπουμε θεωρίες, πρόσωπα, επιχειρήματα, αξίες. (προσαρμογή από το Ο μεταφορικός λόγος των G. Lakoff & M. Johnson, μτφ. Ο. Καλομενίδου, Εκδόσεις Παν/μίου Μακεδονίας, 2005.)
→ α. λεξικά / σημασιολογικά πεδία, β. γενικευμένες προϋποθέσεις: ιδέες >> πόλεμος, επιχειρηματολογία >> πολεμική [μεταφορική οργάνωση των κειμένων]
Β. ΔΙΑ ΤΙ ΤΡΙΨΑΝΤΕΣ ΤΟΝ ΟΦΘΑΛΜΟΝ ΠΑΥΟΜΕΘΑ ΤΩΝ ΠΙΤΑΡΜΩΝ; ΔΙΑ ΤΙ ΤΩ ΕΝΙ ΟΦΘΑΛΜΩ ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ ΟΡΩΣΙΝ Η ΤΟΙΝ ΔΥΟΙΝ; ΔΙΑ ΤΙ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΟΙ ΜΕΝ ΤΟΥΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ ΜΑΛΙΣΤΑ ΕΠΙΔΙΔΟΑΣΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΡΥΘΡΙΑΝ, ΑΙΣΧΥΝΟΜΕΝΟΙ ΔΕ ΤΑ ΩΤΑ; ΔΙΑ ΤΙ ΘΑΤΕΡΟΥ ΚΑΤΑΛΗΦΘΕΝΤΟΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥ Ο ΕΤΕΡΟΣ ΑΤΕΝΙΖΕΙ ΜΑΛΛΟΝ; ΔΙΑ ΤΙ ΟΙ ΕΚ ΓΕΝΕΤΗΣ ΤΥΦΛΟΙ ΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΦΑΛΑΚΡΟΙ; (Ψευδο-Αριστοτέλους Προβλήματα ΛΑ')
→ γενικευμένη προϋπόθεση: φυσική των τεσσάρων στοιχείων.
- 6) Αγαπητοί κύριοι, η φοιτήριά μου Χ Ψ του Ζ γνωρίζει άριστα την ελληνική, παρακολούθησε τα μαθήματά μου και εξετάστηκε σε αυτά με επιτυχία. Είναι εργατική και φιλόπονη. Υμέτερος, ... [ως παράδειγμα συστατικής επιστολής για μεταπτυχιακές σπουδές]
→ αποφαντική πράξη: περιγραφή, κατευθυντική πράξη: σύσταση, υπονόημα: «δεν είναι καλή η φοιτήτρια»

ερμηνεία

Κύριες σημασιολογικές σχέσεις (λεξικές)

1. σημείο = σημαίνον («ακουστική εικόνα») / σημαινόμενο («ιδέα, έννοια»)

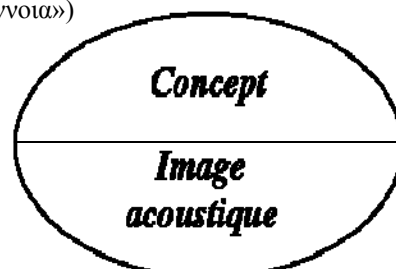
2.

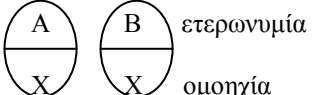

ετερωνυμία (ετεροσημία)

ετεροχημία (ετερομορφία)

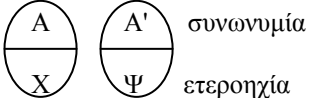
«διαφορετικά»

3. ετερωνυμία
ομοηχία ➔ «ομώνυμα»

ομόηχα: νίκη – νοίκι, κλίνω – κλείνω, ...

ομόγραφα: ρόκα (“χορταρικό”, “εργαλείο”), πλάνη (“απάτη”, “ροκάνι”), ...

4. συνωνυμία
ετεροηχία ➔ «συνώνυμα»

5. **Αντώνυμα/Αντίθετα** ➔ **Διαβαθμίσιμα:** μικρό-μεγάλο
Συμπληρωματικά: ζωντανός-νεκρός
Αντίστροφα: πουλώ-αγοράζω
Αντιστρεπτά: μπαίνω-βγαίνω

6. **Υπερόνυμα/Υπόνομα:** δέντρο-πορτοκαλιά

7. Εννοιολογική δομή, **σημασιολογικό πεδίο:**

α. άσπρο / μαύρο < κόκκινο < πράσινο / κίτρινο < μπλε < καφέ < μοβ / ροζ / πορτοκαλί / γκρίζο

β.

βλέπω	ακούω	μυρίζω	γεύομαι
κοιτάζω			
φαίνεται	ακούγεται	μυρίζει	έχει γεύση
see	hear	smell	taste
look	listen to		
seems/looks	sounds	smells	tastes
kàn-jìàn	ting-dào	wén-dào	cháng-dào
kàn	ting	wén	cháng
yǒu yàngzi	(παράφρ.)	yǒu wèr	yǒu weidao

8. **Σημασιολογικά διακριτικά χαρακτηριστικά:**

	πατέρας	μητέρα	παιδί	κόρη
συγγένεια	+	+	+	+
έμψυχο	+	+	+	+
ανθρώπινο	+	+	+	+
αρσενικό	+	–	+/-	–
ενήλικος	+	+	–	–

Συγκροτεί το σύνολο των διακριτικών χαρακτηριστικών ένα «υποκείμενο», καθολικό σύστημα (μια «γλώσσα της σκέψης») ή είναι απλώς μία *ad hoc* κατασκευή που εξυπηρετεί τη σημασιολογική ανάλυση ορισμένων λέξεων;

Παρουσιάστε επιχειρήματα εναντίον της άποψης ότι όλες οι λέξεις είναι αναλύσιμες σε σημασιολογικά διακριτικά χαρακτηριστικά.

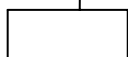
Ασκήσεις

- A.** Ομαδοποιήστε, με τη βοήθεια διακριτικών σημασιολογικών χαρακτηριστικών τις ακόλουθες έννοιες της αγγλικής λέξης *bachelor*:

α. [άντρας που δεν παντρεύτηκε ποτέ], **β.** [κάτοχος του πρώτου/κατώτερου ακαδημαϊκού τίτλου], **γ.** [ιππότης που υπηρετεί υπό την επίβλεψη άλλου ιππότη], **δ.** [αρσενική φώκια χωρίς σύντροφο την εποχή του ζευγαρώματος].

Σύμφωνα με την ανάλυσή σας: 1. Η λέξη *bachelor* είναι πολύσημη; 2. Στα αγγλικά υπάρχουν διαφορετικές ομώνυμες λέξεις (*bachelor*₁, ..., *bachelor*₄);

- B.** Βρείτε τους βασικούς όρους και τις σχέσεις [όροι + σχέσεις = δομή] που ορίζουν το σημασιολογικό πεδίο των όρων συγγενείας της ελληνικής. Αναλύστε όρους συγγενείας όπως: πατέρας, μητέρα, παιδί, γιος, κόρη, αδελφός/ή, σύζυγος (ο/η), νύφη, γαμπρός, πεθερός/ά, παππούς, γιαγιά, θείος/α, ανιψιός/ά, μπατζανάκης, ...

[Υπόδειξη: ○, Δ, ,]

Είναι όλοι οι συνδυασμοί βασικών όρων και σχέσεων δυνατοί; Να αναφέρετε ορισμένους ανεπίτρεπτους συνδυασμούς. Ποια τα πλεονεκτήματα αυτής της ανάλυσης έναντι της (8);